

Un altfel de Supplex...
Unele aspecte privind relațiile interetnice din Transilvania din a doua
jumătate a secolului al XIX-lea

MONICA AVRAM
Biblioteca Județeană Mureș

Abstract

A Different Supplex...

*Some Aspects Concerning the Interethnic Relationship in Transylvania in the Second
Half of the XIXth Century*

Supplex Libellus Valachorum, published at Cluj în 1791, is probably one of the most important Romanian ancient books from Mureș County Library's collection. Its importance consists not only in its role in the Romanian national movement of the XIXth century, but also in those 12 pages handwritten in Hungarian, that were attached at the end of the book. The manuscript is in fact a petition, written at Vienna, on the 11th of March 1850, and it was signed by „Timotheus Cipariu,” the representant of the Romanian revolutionists; a few days latter, it was presented to the emperor, Francisc Iosif the Ist.

The book had only two known possessors - Mike Sándor and the library of the Unitarian Gymnasium from Cristuru Secuiesc. It is difficult to identify the person who had transcribed the petition and it is worth mentioning that the text could not yet be found in any of the documents collection we have studied.

Keywords: *Supplex Libellus Vallachorum*, Mureș County Library, Transylvania, Timotheus Cipariu, Mike Sándor, interethnic relationship.

Cu siguranță, una dintre lucrările de referință păstrate la Biblioteca Județeană Mureș, nu atât prin vechimea ei, cât prin importanța textului în sine pentru istoria românilor, este *Supplex Libellus Valachorum Transsilvaniae iura tribus receptis nationibus communia postliminio sibi adseri postulantium. Cum notis historico-criticis I. C. E. Civis Transsilvani. Claudiopoli, Sumptibus et Typis Martini Hochmeister*,

*Caes. Reg. Dicast. Tipographi et pr. Bibliopolae. MDCCXCI*¹ - Cluj, 1791. Considerat a fi cel mai important document revendicativ al românilor din Transilvania, care însumează toate cererile înaintate autorităților imperiale în veacul al XVIII-lea, *Supplex*-ul are la bază ideile formulate la mijlocul secolului de către episcopul Inochentie Micu Klein, reluate ulterior de fruntașii intelectualității românești din Ardeal - Samuil Micu, Ioan Molnar Piuariu, Iosif Meheși, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Ignatie Darabant etc. - și transformate într-un veritabil instrument ideologic în lupta pentru emancipare națională.²

Studiul de față nu și-a propus analiza textului din punct de vedere al conținutului sau al importanței lui pentru evoluția istorică a poporului român; asupra acestor aspecte s-au oprit, în timp, istorici și cercetători consacrați, atât români, cât și străini, astfel încât este greu de crezut că s-ar mai putea face completări sau interpretări pertinente; David Prodan,³ Pompiliu Teodor,⁴ Ladislau Gyémánt,⁵ Zenovie Pâclișanu,⁶ Keith Hitchins,⁷ Mario Ruffini⁸ etc. reprezintă doar o mică parte dintre cei care au consacrat pagini întregi acestui „fenomen,” acestui document

¹ *BRV* II / 548.

² David Prodan, *Supplex Libellus Valachorum*, București, Editura Enciclopedică, 1998, p. 94-11.

³ *Ibidem*.

⁴ Pompiliu Teodor, *Fragmentarium iluminist*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1972; *Enlightenment and Romanian Society*, edited by Pompiliu Teodor, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980.

⁵ Ladislau Gyémánt, *Mișcarea națională a românilor din Transilvania 1790-1848*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.

⁶ Zenovie Pâclișanu, *Luptele politice ale românilor ardeleni din anii 1790-1792*, București, Cultura Națională, 1923. Extras din *Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice*, seria III, tom 1, p. 33-115.

⁷ Pentru o imagine de ansamblu asupra societății românești din Transilvania, precum și asupra problemelor cu care se confruntau românii transilvăneni, de văzut Keith Hitchins, *Românii. 1774-1886*, București, Humanitas, 2004, capitolul *Românii din Monarhia Habsburgică*, p. 246-284.

⁸ Mario Ruffini, *Istoria românilor din Transilvania*, București, Proteus; Chișinău, Hyperion; Fundația Culturală „Memoria”, 1993, cap. VIII, *Transilvania sub Joseph al II-lea și Leopold al II-lea*, p. 160-172.

revendicativ al românilor transilvăneni, pe care s-a fundamentat întreaga mișcare națională din deceniile următoare.

Exemplarul aflat în colecțiile Bibliotecii Județene Mureș⁹ are numărul de inventar 54.337 și, după cum arată registrele bibliotecii, a fost achiziționat în anul 1982 pentru suma de 300 de lei, dar în documentele interne nu se precizează sursa de proveniență. Este destul de redus ca dimensiuni: 59 p. + 12 p. manuscris, 17 x 21 cm, 32 de rânduri pe pagină, iar oglinda textului este de 12,7 x 16 cm. În ceea ce privește aspectul grafic, acesta este destul de simplu, în condițiile în care s-a folosit doar cerneală de culoare neagră, iar ornamentele tipografice lipsesc. Legătura s-a păstrat până azi și este doar din carton.

Drumul parcurs de acest exemplar din *Supplex...* este destul de greu de refăcut; trebuie menționate două însemne de proprietate, ambele vizibile pe pagina de titlu, și anume semnătura *Mike*, care aparține, susține D. Poptămaș,¹⁰ juristului ardelean Mike Sándor, un pasionat colecționar de documente; cea de-a doua este ștampila „*Unitarius gymnázium könyvtára Székely - Kereztúron*”, care dovedește apartenența acestui exemplar la fondul bibliotecii Gimnaziului Unitarian din Cristuru Secuiesc, județul Harghita.

Cine a fost, însă, Mike Sándor?¹¹ S-a născut la 22 ianuarie 1795, în zona Arieșului, tatăl său fiind șeful arhivelor statului; rămas destul de devreme fără tată, educația sa a fost încredințată unchiului său, Mike József, care, deși activa în domeniul industriei sării, i-a asigurat nepotului său accesul la un alt domeniu de cunoaștere, cel umanist. Tânărul Mike Sándor studiază filosofia la Cluj, apoi obține și licența în drept, cu calificativul excepțional. Din 1833 a activat în cadrul arhivelor statului și acest fapt nu a făcut decât să întărească pasiunea sa pentru istorie; seriozitatea și profesionalismul său au fost repede observate de autoritățile timpului, care i-au încredințat diverse misiuni, precum cea privind

---

⁹ Informații despre acest exemplar vezi în Dimitrie Poptămaș, *Philobiblon mureșean - o viață printre oameni și cărți*, Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2003, p. 72 – 73.

¹⁰ *Ibidem*, p. 73.

¹¹ Szinnyei József, *Magyar írók élete és munkái*, vol. 8, Budapest, Kiadja Hornyánszky Viktor Könyvkereskedése, 1902, col. 1304-1307.

organizarea și studierea documentelor de arhivă de la Sibiu și Cluj. La 24 mai 1843 este numit director adjunct al arhivelor de la Cluj și va rămâne în această funcție până la sfârșitul anului 1849, când i se cere în mod oficial să se retragă din activitate. Ulterior, la 11 aprilie 1861, este reinstalat ca director adjunct, iar doi ani mai târziu este numit director plin, fiind definitiv pensionat în anul 1864. Se stinge din viață la 24 mai 1867.

Mike Sándor nu s-a manifestat în mod deosebit prin scrierea unor articole, studii etc. Ceea ce l-a diferențiat de alți intelectuali ai timpului său a fost pasiunea de colecționar și, cu siguranță, acest exemplar din *Supplex...* face parte din vasta lui colecție de materiale și documente referitoare, în primul rând, la istoria transilvăneană. A oferit Societății Muzeului Ardelean o sursă bogată de documente,¹² care, încă din timpul vieții, a fost valorificată de istoricii maghiari: scrisori din secolele XIV-XVII, articole din legi emise în intervalul 1540-1744, actele și „procesele verbale” ale ședințelor autorității de stat din Transilvania, desfășurate în intervalul 1728 - 1843 / 1844, diverse documente oficiale și particulare, liste ale personalului funcționăresc din Transilvania pentru intervalul 1692 - 1848, liste genealogice ale familiilor din Transilvania, acte referitoare la istoria Clujului, acte ale unor fundații catolice etc. De asemenea, a oferit și liste nominale cu protopopii sași din Sibiu, un exemplar tipărit din renumita *Hronică a românilor* scrisă de „Șincai Olahul,” un exemplar din lucrarea istoricului maghiar Huszti Andras, *Vechea și noua Dacie*, în limba maghiară, scrisorile grofului Kémeny, diverse descrieri și statistici referitoare la unele localități transilvănene. O mare parte din aceste documente oferite de el au fost deja valorificate în momentul apariției lexiconului lui Szinnyei József, adică în 1902.¹³

Cel de-al doilea semn de proprietate, ștampila Gimnaziului Unitarian din Cristuru Secuiesc, demonstrează limpede că exemplarul în discuție a făcut parte din fondurile bibliotecii acestei școli. Înființat la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în anul 1793, deși ideea în sine a fost

¹² Cf. datelor oferite de Szinnyei, cantitatea de documente lăsate Societății Muzeului Ardelean se ridică la 200 de coli și sunt împărțite în diverse domenii sau colecții mai mici.

¹³ *Ibidem*, col. 1307.

formulată încă din 1712,¹⁴ gimnaziul de la Cristuru Secuiesc concretizează, în fapt, eforturile unitarienilor de a se apropia de nivelul de școlarizare al celorlalte religii recepte. Constituirea acestei școli a prezentat un mare avantaj nu doar pentru cei de religie unitariană, accesul la învățătură fiind îngăduit și tinerilor de alte confesiuni.¹⁵

Este deja cunoscut contextul în care, în deceniul al șaselea al secolului XX, mai multe biblioteci particulare sau ale unor instituții laice sau bisericești au fost confiscate și transferate la diverse instituții de stat; este cazul bibliotecii juristului Lányi Oszkár, al bibliotecii mănăstirii franciscane din Lăzarea, bibliotecii Căminului Muncitoresc din Târgu-Mureș și, nu în ultimul rând, al bibliotecii Gimnaziului Unitarian de la Cristuru Secuiesc.¹⁶ Conform Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 1542 din anul 1951¹⁷ care, prin articolul 9, instituie, la nivel național, controlul Comitetului pentru Așezămintele Culturale asupra bunurilor de patrimoniu aflate în proprietatea oricărei instituții și permite totodată redistribuirea acestora către biblioteci științifice dacă se consideră că starea lor de conservare și condițiile de depozitare nu sunt adecvate, s-a trecut la confiscarea unui mare număr de cărți. De altfel, acest fapt este relevant și de

---

¹⁴ O scurtă prezentare a gimnaziului ne oferă Remus Câmpeanu, *Intellectualitatea română din Transilvania în veacul al XVIII-lea*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999, p. 124-125 și notele 391-394, de la paginile 247-248.

¹⁵ *Ibidem*, p. 125. Remus Câmpeanu ne oferă exemplul unui fost elev, Koncz, care, devenit senior în 1800 și totodată cadru didactic la gimnaziul amintit i-a aprovizionat pe revoluționarii români din munți, în timpul mișcării pașoptiste, motiv pentru care a și fost condamnat la 2 ani de închisoare.

¹⁶ Dimitrie Poptămaș, *Biblioteca Județeană Mureș la 90 de ani*, în *Libraria. Studii și cercetări de bibliologie*, Târgu-Mureș, Biblioteca Județeană Mureș, nr. 2, 2003, p. 11.

¹⁷ *Hotărârea Consiliului de Miniștri 1542 privind măsurile care trebuiesc luate pentru îmbunătățirea activității bibliotecilor din Republica Populară Română* a fost adoptată în cadrul ședinței din 28 decembrie 1951 și publicată în *Monitorul oficial*, nr. 120, an III, sâmbătă, 29 decembrie 1951, p. 1195-1998.

creșterea masivă a fondului de carte din Biblioteca Județeană Mureș într-un interval de timp destul de scurt.¹⁸

Stabilirea ordinii posesorilor acestui exemplar din *Supplex...* pare să nu ridice nici un fel de dificultăți; când Mike Sándor se stinge din viață, în anul 1867, activitatea gimnaziului căpătase deja un avânt extraordinar, fiind una dintre puținele instituții de învățământ organizate în Transilvania sub egida Bisericii Unitariene. Practic, abia în anii care au urmat celui de-al doilea război mondial, activitatea gimnaziului s-a redus în intensitate; a urmat confiscarea bibliotecii în anul 1954, iar azi funcționează ca Școala Generală nr. 4 din localitate.¹⁹ Considerăm, prin urmare că, din proprietatea lui Mike Sándor, *Supplex*-ul a intrat, la un moment care nu poate fi precizat, în fondurile bibliotecii Gimnaziului Unitarian și, în final, a poposit la Biblioteca Județeană Mureș.

Este probabil, considerăm noi, ca exemplarul în discuție să fi intrat în fondurile bibliotecii școlare prin bunăvoința fostului proprietar, cunoscut pentru numeroasele sale donații; este însă greu de precizat care au fost legăturile pe care Mike Sándor le-a întreținut cu acest gimnaziu, știut fiind că el nu a studiat la Cristuru Secuiesc, ci la Turda, județul Cluj.²⁰

La Biblioteca Teleki-Bolyai se păstrează procesul-verbal de preluare a cărților aduse de la Gimnaziul Unitarian din Cristuru Secuiesc; datele conținute sunt însă destul de succinte: se menționează că s-au făcut 3 transporturi, în conformitate cu instrucțiunile Ministerului Culturii, dar nu se precizează actul normativ în baza căruia s-au făcut confiscările. Documentul este datat 27 iulie 1954. Cu siguranță, în acest context, *Supplex*-ul în discuție a intrat în fondurile Bibliotecii Județene Mureș, deși, din motive necunoscute, înregistrarea sa în documentele interne a

¹⁸ Conform datelor prezentate de Dimitrie Poptămaș și Mészáros Iosif, *Biblioteca Județeană Mureș* [Ghid], Târgu-Mureș, 1979, p. 16, se înregistrează importante creșteri cantitative: 1950 - 73.319 volume; 1955 - 185.335 volume; 1960 - 523.504 volume.

¹⁹ Școala Generală nr. 4 din Cristuru Secuiesc, strada Órbán Balázs, nr. 16.

²⁰ Szinnyei József, *op. cit.*, col. 1304.

fost făcută abia în anul 1982, după cum s-a menționat deja.²¹ În plus, probabil din rațiuni care țin de calculele contabile, a fost trecută suma de 300 de lei ca preț de achiziție, ceea ce ne îngăduie să credem că aceasta era valoarea oficială a cărții, la cursul anului 1982.

Ceea ce individualizează acest exemplar sunt cele 12 pagini scrise cu mâna, pe o singură parte, în limba maghiară, numerotate de la 61 la 72 și legate în continuarea textului propriu-zis. Fiecare pagină este încadrată într-un chenar, trasat ușor cu creionul; în plus, chenarul este deja trasat pe încă 4 pagini, care însă nu au mai fost completate, textul în sine având un final logic și un înțeles clar.²²

Fraza introductivă este foarte clară și încadrează documentul în timp și spațiu; este „*Petiția delegației române înaintate Înălțimii Sale - evident, împăratului de la Viena, Francisc Iosif I (1848-1916) - la data de 18 martie 1850.*” Documentul a fost redactat însă cu câteva zile mai devreme, la 11 martie, la Viena, de „*reprezentanții plenipotențitari ai națiunii române,*” în numele cărora semnează *Timotheus Cipariu*.

Deși datele de redactare și, respectiv, de prezentare a petiției sunt foarte clar specificate în manuscris, documentul nu este menționat în bibliografia consultată, referitoare la perioada postpașoptistă. Cei care oferă informații cu privire la activitatea delegaților români la Viena la începutul anului 1850 și la documentele redactate și înaintate autorităților imperiale în acest interval omit petiția din 11 martie. Nici T. Păcățian, care oferă o imagine destul de completă a luptei naționale din perioada postrevoluționară, referitor la anul 1850, nu amintește această petiție; precizează doar că au fost înaintate guvernului „*mai multe petițiuni, deși nu de vre-o importanță remarcabilă.*”²³ Primul document pus în discuție

---

²¹ Cărțile aduse la Biblioteca Județeană Mureș, în contextul amintit, nu au fost inventariate în același timp, ci treptat. Motiv pentru care credem că *Supplex*-ul în discuție a fost preluat pe baza procesului verbal din 1954, dar inventariat mult mai târziu, în 1982.

²² Pentru traducerea integrală a textului, vezi **Anexa 1**.

²³ Teodor V. Păcățian, *Cartea de aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub coroana ungară*, ediția a 2-a, vol. 1, Sibiu, Tipografia Iosif Marschall, 1904, p. 678. Numele lui Cipariu este amintit doar în legătură cu petiția din 12 aprilie 1850, prin care se cere însă trimiterea „*unui comisar român*

este redactat o lună mai târziu față de momentul care ne interesează, abia la 10 aprilie.²⁴ Documentele ulterioare la care se face referire au fost redactate în a doua jumătate a anului 1850 și nu pot fi comparate, prin conținut, cu petiția din martie.²⁵

La rândul său, Vasile Netea insistă asupra activității delegaților români la Viena, reuniți în ianuarie 1850 în capitala imperiului, și chiar amintește o petiție înaintată împăratului, dar la 11 martie. Documentul a fost redactat însă mult mai devreme, din moment ce la 10 ianuarie a fost deja prezentat primului ministru Schwarzenberg.²⁶ Numele lui Cipariu este asociat abia memoriului din 30 decembrie 1850, semnat de mai mulți intelectuali români, prin care românii își exprimă dezacordul față de împărțirea administrativ-teritorială propusă de autoritățile imperiale.²⁷ Dacă, prin conținut, memoriul corespunde ideilor exprimate în manuscrisul din *Supplex...*, data redactării exclude orice confuzie.

Nici alte lucrări consultate, referitoare la perioada postpașoptistă, nu aduc precizări mai clare cu privire la această petiție.

Revenind la mai vechea afirmație a lui Păcățian, referitoare la numeroasele solicitări transmise Vienei, încă de la început, se subliniază faptul că acest document revendicativ face parte dintr-o serie mai lungă de acte petiționare, înaintate de națiunea română autorităților imperiale - ultimul menționat fiind datat cu un an în urmă, în 1849,²⁸ dar care au

---

în *Transilvania*”, precum și cu cea din redactată, tot la Viena, dar la 16 august, ambele adresate „Înaltului Minister al Cultului și al Învățămintului.”

²⁴ *Ibidem*, p. 680.

²⁵ *Ibidem*, p. 678-684.

²⁶ Vasile Netea, *Lupta românilor din Transilvania pentru libertatea națională (1848-1881)*, București, Editura Științifică, 1974, p. 51. Între semnarii petiției, Netea nici măcar nu îl amintește pe Timotei Cipariu, din partea ardelenilor semnând doar I. Popasu și A. T. Laurian. Despre acest memoriu amintește și Étienne Pascu, *Mémoires et protestations des roumains de Transylvanie et de Hongrie de 1791 à 1892*. Extrait de la *Revue de Transylvanie*, tome 5, no.3, București, Imprimeria Națională, 1939.

²⁷ Vasile Netea, *op. cit.*, p. 55.

²⁸ Cu siguranță, se face referire la memoriul din 13 / 25 februarie 1849, prin care se cerea „unirea tuturor românilor din statele Austriei într-o singură națiune de sine stătătoare.” Vezi în acest sens și Valeriu Achim, *Nord - vestul Transilvaniei*.

rămas fără un răspuns concret din partea Vienei. În pofida asigurărilor oferite, și anume că „*cererile vor fi rezolvate spre fericirea națiunii române,*” deoarece reprezintă dorințele cele mai fierbinți ale românilor, se reproșează curții imperiale dezinteresul manifestat față de bunăstarea supușilor.

Pentru a conferi o bază legală solicitărilor înaintate, se face apel la argumente de ordin istoric, precum ajutorul militar dat de națiunea română, care „*s-a oferit prima să lupte alături de armata imperială*” și „*a sacrificat totul pentru împărat,*” la argumente care țin de statutul social al națiunii române, comparativ cu celelalte națiuni - „*pământul natal e acoperit cu cenușă, fii îi sunt decimați, în anumite localități bărbații lipsesc total, orfanii, văduvele și invalizii sunt fără număr și mulți suferă de frig și foame. Altarele sunt distruse ori pângărite...*” Sugestive sunt și datele statistice oferite, privind structura demografică din diferite zone sau localități din Transilvania: Orăștie, cu 1.400 de sași și 7.000 de români, Sebeș, unde populația românească numără 12.000 de suflete, față de numai 1.800 de sași, sau Cluj, unde trei sferturi din populație este de etnie română; aceste cifre nu justifică în nici un fel constituirea unor unități teritoriale, altele decât românești, mai ales în condițiile în care se invocă tocmai principiul egalității demografice. Nu în ultimul rând, se încearcă folosirea unor formulări, menite să atingă latura sensibilă a împăratului: „*și de ce nu ar plânge și s-ar întrista națiunea [română]?*”

Cu siguranță, necesitatea acestei petiții a fost determinată de instabilitatea din cadrul monarhiei. Soluția propusă de imperiali, care viza centralizarea și, deci, contopirea tuturor popoarelor sub autoritatea lor, nu corespundea deloc intereselor naționalităților din monarhie, care doreau mai degrabă să se constituie într-un „*corp nedespărțit, având aceeași organizație și aceeași administrație.*”²⁹ Sunt cunoscute mai multe plângeri de acest gen, înaintate de români autorităților imperiale.

Cultură națională - finalitate politică, 1848-1918, Baia Mare, Editura Gutinul SRL, 1998, p. 22-23.

²⁹ *Ibidem*, p. 21. Vezi și Teodor V. Păcățian, *op. cit.*, p. 677; Apostol Stan, Grigore Ploșteanu, *Utopia confederalismului pașoptist. Între vis și realitate*, București, Editura Vestala, 2001, cap. *Confederalismul emigrației (1849-1956)*, p. 136-168.

De remarcat faptul că, în această încercare de argumentare a drepturilor românilor din Transilvania, sunt repetate anumite „cuvinte cheie,” menite să sublinieze rolul națiunii române în cadrul imperiului și felul în care aceasta a înțeles să-și achite datoriile materiale și morale față de curtea vieneză; astfel, revin în permanență formulări precum „credincioasa națiune română,” care „nu poate fi acuzată de lipsă de loialitate” și care a adus „mari sacrificii umane și materiale.” Cu toate acestea, deși „meritele sale nu au fost tăgăduite, recunoașterea egalității lipsește cu totalitate în direcția națiunii române.”

Responsabilitatea pentru starea de revoltă care se simte în sânul națiunii române, se spune în document, este atribuită pe nedrept preoților și tribunilor români; din acest motiv, unii dintre ei au fost arestați, dar nu li s-a putut dovedi vinovăția și, cu toate acestea, ei continuă să fie considerați periculoși pentru liniștea provinciei. Situația creată se datorează numai și numai „trezirii” conștiinței națiunii române, care acum este în stare să înțeleagă nenorocirile, să vadă abuzurile și să-și cunoască soarta.

În finalul petiției, se exprimă doar încrederea în bunăvoința împăratului, pe care „credincioșii reprezentanți ai națiunii române” îl roagă să „regleze această stare prin patent imperial.”

De altfel, pe ultima pagină, a fost copiat și răspunsul împăratului la această petiție - „Vă asigur că voi îndeplini cu siguranță solicitarea îndreptățită a poporului român, care a făcut atâtea. Prin Consiliul meu de miniștri voi cere prezentarea unei moțiuni, și puteți fi siguri că Națiunea va fi mulțumită” - ceea ce ne îngăduie să credem că textul în discuție a fost copiat în prelungirea *Supplex*-ului cel mai devreme în a doua jumătate a anului 1850, când răspunsul împăratului a putut fi cunoscut.

Acest document revendicativ este net inferior *Supplex*-ului, atât din punct de vedere al argumentelor puse în discuție, cât și al cerințelor formulate. Tonul său, destul de lipsit de fermitate, dovedește că este mai degrabă un „reproș politicos” la adresa autorităților imperiale, care, deși au luat cunoștință de problemele cu care se confrunta națiunea română din Transilvania, nu au luat măsuri concrete, deși s-a promis acest lucru de nenumărate ori.

Ar fi inoportun să avansăm vreo ipoteză referitoare la identitatea celui care a copiat textul petiției, adăugându-l *Supplex*-ului; e posibil ca

Mike Sándor să fi făcut această completare: era pasionat de istorie, avea acces la numeroase documente, era vorbitor de limba maghiară și ar fi putut afla de acest document, în condițiile în care se stinge din viața abia în 1867, mult după redactarea petiției. De asemenea, este dificil de aflat dacă transcrierea s-a făcut după textul original, în traducerea copistului, sau după o copie a acestuia, deja tradusă în limba maghiară.

Trecând peste aceste nuanțe, manuscrisul nu face decât să sporească valoarea acestui exemplar din *Supplex...* și să aducă o lumină nouă asupra relațiilor interetnice; faptul că cel mai amplu document revendicativ al românilor din Transilvania este completat, ulterior, cu o altă petiție românească, în limba maghiară și circulă într-un mediu maghiar, după cum o dovedesc cei doi posesori identificați, demonstrează, putem spune, interesul pentru o istorie reală, care trece dincolo de frontierele etnice.

ANEXA 1 - Traducerea petiției în limba română³⁰

„Petiția delegației române înaintată Înălțimii Sale la data de 18 martie 1850

Mărite Doamne!

A trecut un an de când românii ce trăiesc în toate colțurile Împărăției au înaintat Majestății Voastre o petiție ce cuprinde cererile lor, în conformitate cu dreptatea și spiritul timpului. Aceasta [petiția] a fost urmată de altele, având mici diferențe de conținut, dar toate cu aceeași finalitate. Căci ni s-a spus că cererile noastre vor fi rezolvate spre fericirea națiunii române, cereri ce reprezintă dorințele cele mai fierbinți ale credincioasei națiuni române, ce nu numai anul trecut, ci și în secolele trecute reprezentau chestiuni de importanță majoră. Acea națiune care, de-a lungul istoriei, nu poate fi acuzată de lipsă de loialitate ori de separatism, acea națiune care, pentru existența tronului, s-a oferit prima să lupte alături de armata imperială, aducând mari sacrificii umane și materiale, acea națiune care a sacrificat totul pentru împărat, acum nu numai că nu-și primește recunoașterea meritelor și a loialității din partea curții imperiale, dar se află și într-o poziție

---

³⁰ Traducerea din limba maghiară a fost realizată de dr. Fabian István, de la Universitatea „Petru Maior” Târgu-Mureș.

subordonată față de celelalte națiuni ale imperiului, chiar și după încheierea războiului civil.

Și de ce nu ar plânge și s-ar întrista națiunea [română]? I s-a distrus bunăstarea materială, pământul natal e acoperit cu cenușă, fiii îi sunt decimați, în anumite localități bărbații lipsesc total, orfanii, văduvele și invalizii sunt fără număr și mulți suferă de frig și foame. Altarele sunt distruse ori pângărite, iar singurii fi ai poporului care ar putea ajuta în foame și mizerie, preoții, chiar dacă acum e pace, sunt închiși și izgoniți.

Acum națiunea română a ajuns batjocura celorlalte națiuni, chiar și a celor învinse cu ajutorul ei.

Mărite Doamne! Cum nu s-ar întrista națiunea română care, nu demult, prin fapte și-a demonstrat vechea loialitate, totuși este tratată cu suspiciune. Cu merite, ce nu pot fi arătate de celelalte națiuni, a încercat să beneficieze de egalitatea oferită de curtea imperială popoarelor imperiului, și, chiar dacă meritele sale nu au fost tăgăduite, recunoașterea egalității lipsește cu desăvârșire în direcția națiunii române.

Azi, în Ardeal, în locul în care cei mai vechi locuitori sunt românii, care din cele mai vechi timpuri au existat în număr mare, se formează un stat săsesc, fără a se explica de ce. În Orăștie, unde există doar 1400 de sași și 7000 de români sau în Sebeș, unde sunt 1800 de sași și 12000 de români, cum se poate crea un ținut săsesc pe criterii egalitare? La fel se întâmplă și în Cluj, unde s-a creat aceeași situație favorabilă maghiarilor, chiar dacă trei sferturi din populație e românească. Se pare că trădarea este compensată și loialitatea pedepsită. În Banat, cei 800.000 de români au fost ruși de restul țării și au fost subordonați vechilor asupritori în Voivodina Sârbească.

Situația e la fel în zona Oradiei, în care patru cincimi din populație sunt români și totuși instituțiile sunt cele ungurești, cu funcționari care au participat la revoluție și a căror ură față de români e cunoscută. La fel se întâmplă și în celelalte părți ale Ardealului.

Deci, acele grupe de populație, pe care noi niciodată nu le-am ignorat, s-au stabilit în jurul nostru și nu invers, au pus lanțul subjugării pe noi, și noi am răbdat în pace, și în bătăliile pentru susținerea tronului am făcut tot posibilul ca să ne merităm de la Înălțimea Voastră eliberarea.

Deci, de ce nu ar fi românii triști? De ce să nu vorbim de introducerea foarte rapidă a limbii germane în instituțiile publice, mult mai rapidă decât cea maghiară, care măcar dădeau un timp de acomodare. Ca să nu mai

spunem că în Ardeal, odată cu împărțirea administrativă a provinciei, zonelor alocate românilor le sunt interpuse cele ale celorlalte națiuni, în așa fel încât românii să nu poată trăi într-un singur bloc, în acest fel națiunea înconjurată de dușmani nu poate progresa.

Mărite Doamne! Aceasta e soarta națiunii care pentru interesele tronului și pentru viitorul propriu s-a sacrificat. Iar cei care consideră că poporul român nu este altceva decât exceptarea de la legile Urbariale și ar fi liniștiți dacă preoții și tribunii nu ar agita spiritele, se înșală. Toți acești oameni, printre care și sftnici ai Înălțimii Voastre, consideră că acești preoți și tribuni care au dus poporul la luptă, încă sunt elemente periculoase, acum, la doi ani de la revoluție. De aceea, unii au fost arestați, dar nu s-a găsit nimic incriminatoriu la adresa lor. Dar nu este nevoie ca cineva să vină să agite spiritele, pentru că națiunea vede clar cum ajung în poziții de conducere cei care s-au compromis în revoluție și acum ne comandă instituțiile, încă din timpul generalului Puchner, în timp ce bărbații noștri merituoși sunt judecați, surghiuniți, iar națiunea este adusă în stare de frământare. De asemenea, vedem cum alte națiuni se bucură de drepturi mult mai mari, chiar dacă dările lor sunt mai mici, în timp ce de români nu se ocupă nimeni. Ori, ca să vadă aceste lucruri, națiunii române nu-i trebuie decât ochi curați. Dacă s-a trezit conștiința națională în ultimii ani este tocmai pentru că își vede propria soartă, nenorocire și se simte frustrată. Acest adevăr trist l-am adus la cunoștința Măriei Voastre pentru că numai cuvântul împăratului poate aduce românilor o rază de speranță. Sprijinindu-se pe cuvântul împăratului, credincioșii reprezentanți ai națiunii române vin la tronul Măriei Voastre, implorându-vă: privind starea națiunii române și necesitățile ei, reglați această stare prin patent imperial. Viena, 11 martie 1850, Majestății Sale.

Reprezentanții plenipotențieri ai națiunii române: Timotheus Cipariu la data de 17 martie 1850.

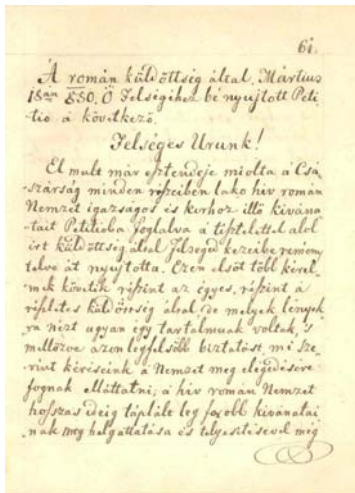
Răspunsul Majestății Sale

Vă asigur că voi îndeplini cu siguranță solicitarea îndreptățită a poporului român, care a făcut atâtea. Prin Consiliul meu de miniștri voi cere prezentarea unei moțiuni, și puteți fi siguri că națiunea va fi mulțumită.”

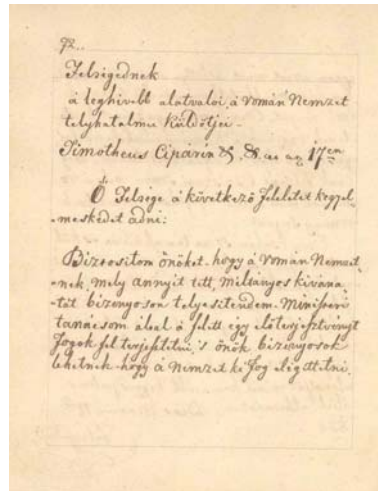
ANEXA 2

Pagina de titlu a *Supplex*-ului, cu semnătura Mike

Prima paginã a manuscrisului

Ultima paginã a manuscrisului